

C 4873

A SZEGEDI EGYETEMI KÖNYVTÁR KIADVÁNYAI

41. SZ.

NAGY LEOPOLDINA—HENCZ AURÉL

A MAGYAR KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁR-
ÜGY ÉS A KÖNYVTÁROS EGYESÜLETEK
NEMZETKÖZI SZÖVETSÉGÉNEK
BRÜSSZELI HATÁROZATA

S Z E G E D

1 9 5 6

NAGY LEOPOLDINA - HENCZ AURÉL

A MAGYAR KÖZMÜVELŐDÉSI KÖNYVTÁRÜGY ÉS A KÖNYV-
TÁROS EGYESÜLETEK NEMZETKÖZI SZÖVET-
SÉGÉNEK BRÜSSZELI HATÁROZATA.

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J000992830

C 4873

A népkönyvtárak, a közművelődési könyvtárak működése és irányítása évtizedek óta a könyvtártudomány művelőinek, de a gyakorlati könyvtárosoknak is egyik legégetőbb kérdése. A közművelődési könyvtárak funkciójáról, működési feltételeinek megállapításáról kiterjedt vita folyt s részben még folyik ma is. Gondoljunk csak azokra a szenvedélyes vitákra, amelyek századunk első évtizedeiben Walter Hofmann fejtegetései, állásfoglalása körül folytak.

Hogy közművelődési könyvtárra szükség van, - e kérdést a vitázók hamar eldöntötték. De nem tudtak megegyezni számos lényeges kérdésben. Így a többi között: kik részére kell népkönyvtárat szervezni? - állománya milyen természetű anyagot öleljen fel? - ennek megfelelően beszerzési politikáját milyen elvek szerint folytassa? Igen lényeges kérdések ezek, hiszen végeredményben több vonatkozásban befolyásolják egy ország lakosságának kulturális fejlődését.

Nörrenberg, a modern német népkönyvtármozgalom egyik munkása így határozza meg a népkönyvtár feladatát: "A népkönyvtár nem jótékonyági intézmény, az alsóbb néprétegek szellemileg kiskorú tagjainak ártatlan szórakoztatására és elemi képzésére, hanem a népesség minden rétegének szánt művelődési intézmény. Célja az iskola kiegészítéseképpen a szellemi képzést általában előmozdítani, önálló egyéniségek képzését elősegíteni, amennyiben ez az olvasmányok által lehetséges." Szerinte a közművelődési könyvtárnak az irodalom minden fajából gyűjtenie kell az értékeset, és minden olvasónak azt kell nyújtania, ami neki a legmegfelelőbb és leghasznosabb. Szórakoztat, nevel, bevezet a tudományba - ezt a hármas követelményt állítja

fel Nörrenberg a közművelődési könyvtárakkal szemben.

Hogy e kérdés, vagyis a közművelődési könyvtárak funkciójának, megfelelő kifejlesztésének és támogatásának a kérdése egyes országokban megnyugtató módon még nincsen megoldva, mutatja az a körülmény, hogy a Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége az elmúlt évben napirendre tűzte ennek megvitatását. A Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége /International Federation of Library Associations = IFLA/, illetve a Szövetség Közművelődési Osztálya a népkönyvtári szolgálat kifejlesztését 1955. szeptemberi brüsszeli értekezletén vitatta meg. Beható vita után a Könyvtárak és Dokumentációs Központok Nemzetközi Kongresszusa elé határozati javaslatot terjesztett. A memorandumot a Kongresszus elfogadta.

Az a körülmény, hogy a különböző nemzetek könyvtárosait magában foglaló szervezet ilyen behatóan és részletességgel foglalkozott a kérdéssel, mutatja ennek nagy jelentőségét, de rávilágít arra is, hogy számos országban e téren igen sok még a megoldásra váró feladat. Ezt igazolja egyébként az Egyesült Államok törvényhozó testülete által "a közművelődési könyvtárügynek vidéki területeken való kifejlesztése"-ről alkotott s 1956. június 19-én jóváhagyott törvény is.

Kétségtelen, hogy a határozat szerkesztőinek igen nehéz feladatuk volt. Hiszen különböző társadalmi és gazdasági rendszerben élő, különböző elveket valló nemzetek könyvtárosainak igényeit kellett kielégíteniük, tekintettel kellett lenniük a népek különböző fejlődésére, a nemzeti érzékenységre, tiszteletben kellett tartaniuk a nemzeti sajátosságokat, a földrajzi, történelmi adottságokat. Megítélésünk szerint a határozat elveiben és egyes tételeiben helyesen számolt ezekkel.

A magyar könyvtárügyet átfogóan rendező szabályzatok elveinek és tételeinek megvitatása, illetve ki-

dolgozása éppen abban az időben folyt, amikor az IFLA fentemlített határozatát hozta. A jogszabályok megalkotásában résztvevő könyvtári szakemberek természetesen nem ismerték - nem is ismerhették - az IFLA előkészítő munkálatait. Ennek megfelelően előttük nem is voltak ismeretesek azok a követelmények, amelyeket a könyvtáros egyesületek nemzetközi fóruma a tagegyesületekkel szemben felállított. Így különösen megnyugtató számunkra, magyar könyvtárosok számára, hogy az új magyar könyvtárügyi jogalkotás, könyvtárügyünk új szervezete sok tekintetben visszatükrözi azokat az elveket, melyeket az IFLA határozata még mint csak ezután megvalósítandókat fogalmazott meg. Ez a körülmény is mutatja: a magyar könyvtárügy új szervezete korszerű, fejlett, nemzetközi vonatkozásban is megállja a helyét, s talán nem túlozunk, ha azt mondjuk, hogy egyes tételeit a saját könyvtárügyüket alakító külföldi könyvtáros kollégáink is eredményesen tudják - mutatatis mutandis - felhasználni. Ezeknek megállapítása - azt hisszük - nemcsak jogunk, de önmagunk alkotásainak megbecsülését tartva szem előtt, kötelességünk is.

Bizonyára nem érdektelen, ha összevetjük, hogy az IFLA memorandumában lefektetett elvek s az új magyar könyvtárügyi tételes rendelkezések és szabályzatok milyen közös vonásokat mutatnak, mivel alkottunk mi többet, újat, illetve milyen megszívelendő s általunk még meg nem valósított követelményeket tartalmaz az említett határozat.

+++++

Vegyük szemügyre az IFLA-memorandumnak legfontosabb elvi megállapításait, nézzük azokat a követelményeket, amelyeket a föld különböző könyvtáros egyesületeivel szemben felállított, mint olyan feladatokat, melyeknek saját országuk területén való mielőbbi megvalósítására minden könyvtárosnak törekednie kell.

1. A határozat leszögezi: a közművelődési könyvtárügyet törvényhozási, illetve kormányzati úton átfogóan kell rendezni. Ezzel is ki akarja fejezni a könyvtárügynek a nemzet életében betöltött szerepét, jelentőségét.

2. A határozat világosan rámutat arra az összefüggésre, amely egy ország társadalma és könyvtárügye között szükségképpen megvan. Elismeri, hogy a közművelődési könyvtárak fejlődése jelentős mértékben függ az illető ország társadalmának szemléletétől és fejlettségétől. De az is nyilvánvaló - s ezt külön is aláhúzzuk -, hogy a társadalom szemléletére, fejlődésére is hatással van a könyvtári szolgálat. Kézenfekvő a következtetés levonása: ha a közművelődési könyvtárak fejlődését biztosítjuk, ezzel a nép kulturális színvonalát emeljük, a társadalom nevelésének ügyét eredményesen szolgáljuk. Helyes az a követelmény is, melyet a határozat a közösség felé állít fel: a közösségnek éreznie kell, hogy a közművelődési könyvtár szerves része a társadalomnak, a közösség minden tagja felelős a könyvtárügyért.

3. A határozat csak a közművelődési, vagyis a népkönyvtárak fejlesztésével, ügyével foglalkozik. Elsősorban tehát a közművelődési könyvtárosoknak szól. Számos olyan része van azonban, mely minden könyvtáros által megszívlelendő, működjük tudományos avagy közművelődési könyvtárnál. A közművelődési könyvtári szolgálat megbecsülését, az ország könyvtári hálózatának egységét, a könyvtári szolgálat egységének fontosságát megfelelő nyomatékkal hangsúlyozza a határozat. Tiszván és félreérthetetlenül leszögezi: a "nép"- és a "tudományos" könyvtárak közötti éles megkülönböztetés - a két különböző hivatás, a különböző státusz, az eltérő gyakorlat és a külön szervezet hangsúlyozásával - káros. A könyvtárosok közötti megkülönböztetés indokolatlan, ennek el kell tűnnie. Ugyanabban a könyvtáros egyesületben kell helyet kapnia mindenkinek, akit hi-

vatása a könyvtári szolgálathoz köt.

A határozat kiemeli: a közművelődési és a tudományos könyvtárak közötti együttműködést olyan közvetlenné kell tenni, hogy az ország különböző könyvforrásai bárki által elérhetőek legyenek. Tehát a helyi közművelődési könyvtárakat is be kell kapcsolni a könyvtárközi kölcsönző szolgálatba, s e könyvtárak kérelmét is zavartalanul ki kell elégíteni.

4. A határozat világosan megállapítja a közművelődési könyvtárak célját. A közművelődési könyvtár

- a. biztosítsa mindenki számára a könyveknek mennél korlátlanabb használatát,
- b. fejlessze az olvasók igényét,
- c. segítse elő az egyén fejlődését,
- d. legyen tekintettel a helyi igényekre is, az általános gyűjtőkörű feladatok mellett, - hozza összhangba tevékenységét a helyi gazdasági, kulturális stb. követelményekkel. A tájkönyvtári feladatokat a határozat több vonatkozásban is hangsúlyozza.
- e. egyaránt szolgálja az egyén és a közösség javát.

5. A kitűzött célok megvalósítása megkívánja, hogy a közművelődési könyvtári munka tekintettel legyen a társadalom minden rétegére. Ezért a könyvtáraknak a határozat azt a tanácsot adja, hogy a./ az állományuk fejlesztésénél ne csak a népkönyvtári, de a tudományos igényekre is legyenek tekintettel, b./ szolgálatukat általában ne korlátozzák a társadalom egyes rétegeire /osztályokra, felekezeti stb. csoportokra/, hanem terjesszék ki az állam valamennyi polgárára.

6. A határozat azonban rugalmas, számol az élet különféle változataival. Elismeri annak szükségességét, hogy egyes esetekben - zártabb egységek részére - in-

dokolt külön könyvtárat szervezni. De az ilyen célból szervezett könyvtárat is be kell állítani a közművelődési könyvtári szervezetbe.

7. A közművelődési könyvtárügy a szervezett közösség ügye, ellátása hatósági /állami, önkormányzati/ feladat. A határozat tehát félreérthetetlenül állást foglal amellelt, hogy állami, illetőleg önkormányzati szervek hivatásszerűen intézzék a könyvtári ügyeket. Hogy melyik esetben az állam és melyikben a helyi önkormányzati szervek feladata, ezt részben az állam strukturája, részben a könyvtár funkciója határozza meg. Azonban minden esetben szervesen be kell kapcsolni a könyvtárat a lakosság helyi önkormányzati, tanácsai szervezeteibe. A helyi hatóságnak kell gondoskodnia a könyvtár anyagi fenntartásáról, felügyeletéről. Végső fokon azonban a könyvtári hálózat egységét országos kormányzati szerv biztosítja, e szerv felelős az ország közművelődési könyvtárainak sorsáért, fejlődéséért. Az államnak elsőrendű feladata, hogy a könyvtárat megfelelő anyagi ellátásban részesítse.

8. A közművelődési könyvtári szolgálat ingyenes, bárki díjtalanul igénybeveheti. A határozat ez alól a szabály alól csak kivételes esetekben enged eltérést. A könyvtárak látogatása tehát nem jelenthet anyagi terhet olvasóinak.

9. A könyvtári szolgálat lelke a könyvtáros. A közművelődési könyvtárosok is jól képzett, megfelelő műveltséggel rendelkező szakemberek legyenek. E követelmény a határozat több helyéről is kicsendül.

10. Végezetül pedig ugyancsak kiemelendő megállapítása a határozatnak: lehetnek valahol kedvezőtlenek a gazdasági és földrajzi adottságok, de a könyvtárosi szív, a könyvtárosi hivatás ilyen körülmények között is tud eredményt elérni.

+++++

Kétségtelen, hogy az IFLA memoranduma - több helyen absztrakt megfogalmazásban, ami ilyen nemzetközi vonatkozású határozatoknál érthető, sőt szükségszerű is - a népkönyvtárak legidőszerűbb kérdéseire tapint rá. Olyan kérdések ezek, melyek számos országban megoldásra várnak, közülük több néhány esztendővel ezelőtt még nálunk is megoldatlan volt. Jelenleg azonban a magyar könyvtárügynek, s ezen belül a közművelődési könyvtárügynek minden lényeges szervezeti kérdése szabályozást nyert, az új szervezeti formák megfelelő kitöltése folyamatosan történik.

Ha már most azt tesszük vizsgálat tárgyává, hogy az IFLA-határozat s a közművelődési könyvtárüggyel foglalkozó újabb jogalkotásunk - a fent ismertetett elvek szempontjából - milyen rokonságot mutat, értékes és megnyugtató megállapításokat tehetünk.

A könyvtárügyünk átfogó rendezése a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának törvényerejű rendeletével történt meg. Ennek a kérdésnek a szabályozását tehát hazánk életének fontos kérdéseit szabályozó jogalkotó fórum tartotta szükségesnek. A kérdésnek átfogó rendezésével számos más nemzetet megelőztünk. A magyar könyvtárosoknak szívós és kitartó munkával sikerült elismertetniök, hogy a könyvtár szerves része a magyar kulturális életnek, népünk kulturális fejlődésének egyik hatóságos tényezője. De ezen túlmenően elismertették azt is, hogy hazánk gazdasági fejlődése nem kis mértékben függ attól, hogy a könyvtárak - s így a közművelődési könyvtárak is - miként látják el feladataikat. Hogy milyen dialektikus összefüggés áll fenn az ország gazdasági, kulturális, társadalmi fejlődése és a könyvtárak fejlesztése között, nálunk elismert és méltányolt tény.

A magyar könyvtári szervezet egységes alapokon nyugszik, s az, hogy minden könyvtár felett egyazon kormányzati szerv gyakorol szakfelügyeletet, biztosítja egységét. A többi között ez a körülmény biztosítja azt is, hogy ma már nálunk a tudományos és közművelő-

dési könyvtárak között nincsen merev határvonal. A köz-
művelődési könyvtárak egy része /gondoljunk csak a megyei,
járási és városi könyvtárakra/ idővel alkalmas lesz ar-
ra, hogy tudományos funkciót is ellásson. Lényegileg a köz-
művelődési funkció kettős: jelenti a népkönyvtári szolgál-
latnak a maradéktalan ellátását, de ezen túlmenően a táj
tudományos szakirodalmi igényeinek a kielégítését is. Egy-
re kevésbé lehet tehát - a régi értelemben - népkönyvtáros-
ról és tudományos könyvtárossal, népkönyvtárról és tudomá-
nyos könyvtárról beszélni. A megyei, a járási és a városi
könyvtárak tudományos műhelyek is lesznek, vezető dolgozó-
ik ma már javarészből egyetemi végzettséggel rendelkeznek,
több ilyen könyvtár biztató kiadványokkal adott életjelt
magáról. Az országos nemzeti bibliográfia összeállításá-
ból, a helyismereti és helytörténeti adatgyűjtésből jelen-
tős mértékben veszik majd ki részüket.

A tudományos és a közművelődési könyvtárak operatív
együttműködését, a közöttük lévő válaszfal megszűnését
igazolja az a segítség is, melyet az ország tudományos
könyvtárai nyújtanak a közművelődési könyvtáraknak. Ezt
a módszertani segítséget tudományos könyvtáraink évek óta
megadják részükre. Számos közművelődési könyvtáros vett
részét huzamosabb időn át szakmai gyakorlaton tudományos
könyvtárainkban. A most megalkotott szervezeti szabály-
zatok e segítséget intézményessé teszik.

A magyar könyvtárügyi törvény az azonos feladatkörű
könyvtárakat egységes szervezetbe tömöríti, amelyben a
könyvtári szakirányítást az erre kijelölt központi könyv-
tár végzi. A hálózat központi könyvtárának - a többi kö-
zött - a feladata, hogy megszervezze a hálózaton belül és
más hálózatokkal a könyvtárközi kölcsönzést. Tehát a köz-
művelődési könyvtárak is hálózatokat alkotnak, s a köz-
ponti könyvtárak szervezik meg és irányítják a hálózat-
hoz tartozó könyvtárak hálózaton belüli és kívüli könyv-
tárközi kölcsönzését. Így lesznek részei e könyvtárak is
a könyvtárközi kölcsönzésnek, így juthatnak hozzá a köz-

művelődési könyvtárak látogatói az ország tudományos könyvtárainak anyagához is.

Közművelődési könyvtáraink általános gyűjtőkörű könyvtárak, amelyeknek feladata, hogy a lakosság széles rétegeinek művelődési igényeit lakóhelyükön vagy munkahelyükön kielégítsék. Gyűjtőkörük tehát általános, nem korlátozódik az ugynevezett "népkönyvtári", csak népszerűbb anyagra. Éppen úgy gyűjtik a magyar és a külföldi szépirodalom maradandó értékeit, mint a közigazgatási terület szellemi munkásainak - pedagógusoknak, agronómusoknak, mérnököknek, szakmunkásoknak - munkájuk sikeresebb ellátásához szükséges szakirodalmat.

Közművelődési könyvtáraink szolgálati általánosak olyan értelemben is, hogy a területükön élők vagy tartózkodók igényeit igyekeznek mennél jobban kielégíteni. Korlátokat, tilalmakat nem szabnak olyan vonatkozásban sem, hogy a használat előfeltételeként a helybenlakást kívánják meg.

A könyvtári szolgálat nemcsak a lakóhelyén, de munkahelyén is megkeresi az olvasót. Az egyes intézményeknél, vállalatoknál is rendszeresen fejleszteni kell a könyvtárakat. E könyvtárak elsősorban az intézmény kötelékébe tartozók igényeit hivatottak kielégíteni. Kívánatos azonban, hogy a könyvtárak - ahol erre lehetőség van - a terület lakosságának is álljanak rendelkezésére.

A könyvtári szolgálat hazánkban ingyenes, a szolgáltatásokért nem szabad semmiféle díjat szedni. Könyvtárpolitikánknak ez ma már alapvető principiuma.

A könyvtárügy nálunk elsőrendű állami feladat. Az állami költségvetés könyvtáraink fejlesztésére évenként jelentős összeget biztosít. A közművelődési könyvtárakat részben az állam, részben a helyi tanács, illetve közületi intézmény tartja fenn. Tehát hazánk könyvtárainak a közösség viseli gondját. De nemcsak az anyagi

bázist teremti meg. Résztvesz a könyvtárak felügye-
leti munkájában is, felelősséget érez a könyvtárak
fejlesztéséért. A közművelődési könyvtárak szerves
részként kapcsolódnak az állami, önkormányzati vagy
egyéb közületi intézményhez, szervezeti önállóságuk
megtartása mellett.

A magyar közművelődési könyvtárosok általában
megfelelő iskolai végzettséggel rendelkeznek, illet-
ve ennek megszerzése folyamatosan megtörténik. Ma ..
már a járási könyvtárak vezetőitől is egyetemi vég-
zettséget kívánunk meg, s a tudományos képesítésű ..
dolgozók mind nagyobb számban kapnak helyet a közmű-
velődési könyvtári hálózatban. Ezen túlmenőleg a ..
működő könyvtárosok rendszeres továbbképzése is biz-
tosítva van.

Végezetül pedig, ami az IFLA határozat több ré-
széből kicsendül: e munka ellátásához szív, hiva-
tásszeretet kell. Ez már nem törvényhozási, nem álla-
mi feladat. Ez a lelkekben, az emberek öntudatában
formálódik, alakul. A könyvtárosi pálya nem mester-
ség, hanem hivatás, a szó legtisztább értelmében. Az
a munka, melyet a magyar könyvtárosok végeznek akár
a tanyai és községi, akár a legigényesebb tudományos
könyvtárakban, azt mutatja, hogy könyvtárosaink zöme
szereti hivatását, látja munkájának értelmét és cél-
ját: népünk szellemi és gazdasági fejlődésének önzet-
len szolgálatát.

+++++

De nézzük meg azt is, mivel alkottunk többet,
mint amennyit az IFLA határozat magában foglal.

A könyvtárközi kölcsönzéssel kapcsolatosan már
említést tettünk a könyvtári hálózatokról. A hálóza-
ti elv következetes megvalósítása mindenképpen a jobb,
termékenyebb s egyöntetűbb könyvtári szolgálatot hi-

vatott előmozdítani. Az eredményes együttműködést a hálózatközi bizottságok is elősegítik. Ugyanis a Minisztertanács rendelkezése szerint a könyvtári hálózatok és az egyes könyvtárak rendszeres együttműködésének biztosítása céljából, továbbá a könyvtáraknak az olvasók igényei alapján történő továbbfejlesztése érdekében hálózatközi bizottságokat lehet szervezni.

Általában jogszabályainkban mindinkább kidomborodik az az elv, hogy a könyvtáraknak az intézményeken belül megfelelő önállóságot kell adni. Ez áll a közművelődési könyvtárakra is. Megnyilvánul ez az önálló költségvetésben, de a kinevezési jogkör gyakorlásánál is. Az IFLA határozata e kérdést ily határozottan nem érinti. Ugy érezzük, hogy benne a könyvtárak önálló szervezeti egységének elve nem domborodik ki kellően.

A felügyeleti és a főfelügyeleti jogot tiszteletben tartó s a népművelési miniszter által gyakorolt egységes szakfelügyelet bevezetése bizonyára szintén élénk visszhangra talál a külföldi könyvtárosok között.

A könyvtárak gyűjtőkörének az illetékes felügyeleti szervek részéről történő megállapítása és a különböző gyűjtőköröknek az egybehangolása a tervszerű könyvtárpolitikának elengedhetetlen része. Ezt a kérdést a határozat nem érinti.

A rendelkezések szerint minden közművelődési könyvtár köteles elkészíteni szervezeti szabályzatát, s ezt hozzájárulás végett a népművelési minisztérnek meg kell küldeni. Kétségtelen, hogy a szervezeti szabályzat megalkotása lehetőséget ad arra, hogy a közművelődési könyvtárak a törvény által megállapított elvek betartásával szilárd szervezetet építsenek ki, s a helyi hatóságokkal való kapcsolatuk intézményes, pontosan körülhatárolt legyen.

A dokumentációs tevékenységet a törvény szorosan összefűzi a könyvtári munkával. Kimondja ugyanis, hogy e tevékenységet a könyvtári hálózatok erre legalkalmasabb

könyvtárai mellett kell megszervezni, és a dokumentációval jelenleg is foglalkozó intézményeket a szakmailag is legmegfelelőbb könyvtárakhoz kell csatolni. Természetesen vita tárgyát képezheti, hogy egyes országokban mi a célszerűbb: összekötni a könyvtári és dokumentációs tevékenységet, vagy különböző szervek által végzendő tevékenységnek minősíteni. A mi országunk viszonyai között ez a megoldás látszott a legcélszerűbbnek.

+++++

Természetesen a magyar könyvtárosok is nagy érdeklődéssel és haszonnal tanulmányozhatják az IFLA határozatát. Olvasása közben nemcsak az a jóleső érzés tölt el bennünket, hogy olyan törvényt alkottunk, mely biztos alapja a fejlődő magyar könyvtárügynek. Meg kell szívlelnünk a határozat egyes, nálunk is megvalósítandó részeit is.

A határozat hangsúlyozza: a helyi közművelődési könyvtár a társadalom minden rétegének az igényét elégítse ki, a jelentősebb tudományos anyag gyűjtésére is törekedjék, s beszerzéseinél tartsa szem előtt a sajátos helyi érdekeket. Ezeknek az elveknek a magyar közművelődési könyvtárak gyakorlatában való alkalmazása feltétlenül szükséges, s mindenben megfelel a magyar könyvtárpolitikának is.

A határozat külön kiemeli az ifjúsággal való rendszeres foglalkozást; az ifjúság ismerje meg a könyv mellett magát a könyvtárat is, a könyvtár katalógusait, a könyvtári szolgálat lehetőségeit. Az ifjúság kulturális igényeinek mennél jobb kielégítésével könyvtárosaink sokat foglalkoztak, e téren kiemelkedő eredményeket értek el. De az ifjúsággal való még fokozottabb törődés a magyar könyvtárosoknak is elsőrendű feladata.

A szabadpolc, a szabad-raktár rendszere, mint az olvasó igényeinek jobb és szabadabb kielégítését elősegítő egyik módozat, szintén olyan kérdés, melyet érde-

nes könyvtárosainknak behatóbb vita tárgyává tenni.

Minden könyvtáros által megszíveleendő a határozatnak az a része, mely a könyvtárosi hivatás egységéről beszél, s arról, miként kell a legkülönbözőbb munkaterületen működő könyvtárosokat egységes szervezetben összetartani. Mi is létre fogjuk hozni az egységes, valamennyi magyar könyvtárost magában foglaló szervezetet. A Könyvtárosok Szabó Ervin Körének a megalakítása az első lépésnek tekintendő.

A határozat kiemeli, hogy milyen nagy a könyvtári szolgálat jelentősége a mindennapi munka eredményesebb végzése szempontjából. Bizonyára célszerű a határozat idevonatkozó részét idézni: "Mindazok, akik a társadalom kulturális színvonalának emelésére, a társadalom nevelésének eredményesebbé tételére törekszenek, saját munkájuknak jobb feltételeit a közművelődési könyvtárak fejlesztésével biztosíthatják." A könyvtárügyünket irányító szervek teljes mértékben átérzik e megállapítás jelentőségét. El kell érniük, hogy az állampolgárok mennél szélesebb rétege lássa így a könyvtári lehetőségeket. A könyvtári propaganda alapos kidolgozása és alkalmazása elsőrendű feladatunk.

Végezetül pedig hadd idézzük a határozatnak megítélésünk szerint legkiemelkedőbb tételét: a könyvtári szolgáltatás egyike az alapvető emberi jogoknak. Földünk bármelyik részén élő könyvtárosnak éreznie kell, hogy munkájával, szolgáltaival, odaadásával olyan emberi igényt elégít ki, mely mindenkinek veleszületett joga, az emberi élet teljességéhez tartozik, s melynek mennél teljesebb kielégítése az emberi művelődés nagy ügyét szolgálja.

+++++

Az IFLA határozata és a magyar könyvtárügyi törvény összevetése után jogos büszkeség tölt el bennünket. Ugy érezzük, hogy a kulturális élet egyik igen jelentős te-

rületén nemzetközi viszonylatban is elismerésre méltót alkottunk. Ugy érezzük, hogy az IFLA határozatának és az új magyar könyvtárügyi jogszabályoknak közzététele, illetve összevetése nemcsak a mi számunkra tanulságos, de hasznos lehet a különböző nemzetek könyvtárosaival is. A tapasztalatok kicserélése, egymás alkotáinak megismerése elősegíti munkánk eredményesebb végzését, de ezen túlmenően: közelebb hozza egymáshoz az egyes nemzetek könyvtárosaival, s ezzel is segíti a tudományos együttműködést. Van-e annál nagyszerűbb feladat, mint eredményesen hozzájárulni saját hazánk, de e mellett más nemzetek kulturális és tudományos életének fejlődéséhez?!

-000000-

A KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRI SZOLGÁLAT FEJLESZTÉSE

A Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetségének Közművelődési Osztálya (Public Libraries of the International Federation of Library Associations) által előterjesztett és a Könyvtárak és Dokumentációs Központok Nemzetközi Kongresszusán (International Congress of Libraries and Documentation Centres) Brüsszelben, 1955-ben elfogadott memorandum.

Megjelent: Actes du Conseil de la FIAB 21e Session Bruxelles, 10 sept. et 16 sept. 1955. La Haye, 1956, pp. 59-68./.

A. 1. A közművelődési könyvtári szolgálat szempontjából a leglényegesebb e szolgálat céljának meghatározása.

A. 2. A közművelődési könyvtárak célja: mindenkinek számára lehetővé tenni - szükségleteik és körülményeik figyelembevételével - könyveknek és egyéb nyomtatványoknak korlátlan használatát. A közművelődési könyvtár a könyv hozzáférhetőségének csak egyik módja; egyéb lehetőségek: más könyvtárak igénybevétele és a könyv valóságos birtoklása. A közművelődési könyvtár ezekkel a lehetőségekkel nem veheti fel a versenyt. A közművelődési és egyéb könyvtárak közötti együttműködést oly mértékben kell kifejleszteni, hogy az ország különböző könyvforrásai - a lehetőség szerint - minden állampolgár által elérhetőek legyenek. Így lesz része a közművelődési könyvtár az ország könyvtári szervezetének, - a nemzeti, az általános tudományos és a tudományos szakkönyvtárakkal együtt. Az ország valamennyi könyvtárának állományát hozzáférhetővé kell tenni a helyi közművelődési könyvtári szolgálat igénybevételeivel. Az ugynevezett "nép-" és "tudományos" könyvtárak közötti éles megkülönböztetés - a különböző hivatás, a különböző státusz, a különböző gyakorlat és a külön szervezetek hangsúlyozásával - káros. A közművelődési könyvtár nem "népkönyvtár" abban az értelemben, hogy csak olcsóbb, népszerűbb könyvanyaggal rendelkezik. A közművelődési könyvtárat megillet minden olyan anyag, amely értéket jelent az egyén és a közösség számára, - akár saját állományából szolgáltatassa ki a könyveket, akár könyvtárközi kölcsönzés útján szerezzék be. A közművelődési könyvtár feladata nemcsak az, hogy a felmerült kívánságokat kielégítse, hanem, hogy fejlessze is az olvasók igényét.

A. 3. A fentiekből következik, hogy az állománygyarapításnál két lényeges szempont van: a./ az olvasók más könyvtárat is igénybe tudnak-e venni, b./ a könyvtár használata számukra milyen eredményesnek ígérkezik. A könyvtár feladata: a gondolat és cselekvés szabadságának megvédése, az egyén fejlődésének előmozdítása, az egyén és a közösség javának szolgálata. Igen lényeges, hogy a szabad választás és a gondolatszabadság elvét ne korlátozzuk. Nem kevésbé fontos az is, hogy kellő figyelmet szenteljünk az olvasók különböző képességeinek és eltérő szükségleteinek.

B. 1. A fenti elvekből megállapíthatóan tehát a közművelődési könyvtárnak általános, átfogó szolgálatot kell teljesítenie, s ki kell elégítenie a társadalom minden rétegének igényét.

B. 2. Általunk nem helyeselt megoldásként kínálik a közművelődési könyvtári szolgálatnak a társadalom egyes rétegei szerinti megszervezése. Ez esetben a könyvtár nem az egész közösségnek, hanem csak egy részének /egyes társadalmi osztályoknak, felekezeti, politikai, faji vagy nyelvi csoportoknak/ áll rendelkezésére.

B. 3. Az ilyen korlátolt könyvtári szolgálatnak - a többi között - hátránya:

- (a) Elfogult a társadalom azon rétege iránt, amelynek szolgálatára hivatott. Nem tagadjuk, hogy a különféle csoportosulásoknak joguk van ahhoz, hogy saját céljaik szolgálatára - saját vagyonukból s nem közpénzből - könyvtárakat létesítsenek. De ezek a könyvtárak nem helyettesíthetik a közművelődési könyvtárakat, nem pótolhatják az ezek által ellátott funkciót.
- (b) Nem tudja ellátni az egész közösséget, illetőleg a közösségnek azt a részét, mely nem tartozik semmiféle szervezethez, egyesülethez stb. Az ilyen könyvtár állománya általában speciális.
- (c) A könyvtári szolgálat ilyen esetben tulsok apró egységekre bomlik. Közismert, hogy a könyvtári szol-

gdiat annál eredményesebb és gazdaságosabb, minél nagyobb társadalmi és földrajzi egységet szolgál.

B. 4. A korlátlan, tehát az egész közösség részére létesített könyvtári szolgálat előnyei:

- (a) Lehetőségei nem korlátozottak, állománygyarapításnál tekintettel lehet a legkülönbözőbb igényekre.
- (b) A közösségnek minden tagja használhatja, tekintet nélkül társadalmi helyzetére, osztályára, felekezeti hovatartozandóságára, pártállására, világnézetére vagy foglalkozására.
- (c) Gazdaságos, miután az egész közösség használhatja, s így inkább biztosítható állományának kihasználása. Így jobban fejleszthető, megalapozottabb, ügyvitele is szervezettebb.

B. 5. Mindamellet megfelelő könyvtári szolgálat létesítendő a lakosság olyan csoportjai számára is, akik különféle okokból az általános könyvtári szolgálatból ki vannak rekesztve; ilyenek a kórházi betegek, a fegyveres erő tagjai, a tengerészek, rabok stb. Az ilyen szolgálat vagy az általános közművelődési könyvtári szolgálat része legyen, vagy legalább is szorosan kapcsolódjék hozzá.

C. 1. Miután a közművelődési könyvtárak a közösség minden tagjáról gondoskodnak, indokolt, hogy a közösség egésze gondoskodjék fenntartásukról /állami támogatással vagy enélkül/.

C. 2. A szolgáltatnak ingyenesnek kell lenni, tehát a látogatóktól nem szabad semmiféle díjat szedni.

C. 3. Előfordul, hogy a könyvtár díjat szed a látogatóktól, vagy minden szolgálatért, vagy csak a szolgáltatás valamely részéért /pl. regények kölcsönzése esetén/.

C. 4. A díjak szedésének hátrányai a többi között:
(a) Az, aki nem tudja megfizetni a megállapított díjat, vagy egyáltalán nem, vagy csak korlátozottan tudja

- használni a könyvtárat. S éppen olyan személyek maradhatnak ki a könyvtári szolgáltatásból, akiknek a könyvekkel való ellátása különösen kívánatos.
- (b) Azok, akik nem akarják megfizetni az előírt díjat, rendszerint azért, mert nem tulajdonítanak különösebb jelentőséget a könyveknek és a könyvtáraknak, nem kerülnek a könyvek és a könyvtárak nevelő hatása alá. Sok esetben éppen azokról van szó, akiket a közösség érdekében, de saját érdekükből is ösztökélni kellene, hogy többet olvassanak.
 - (c) Fennáll az a veszély is, hogy azok, akik képtelenek vagy nem akarják megfizetni az előírt díjat, "közvetítőktől", vagyis fizető látogatóktól veszik kölcsön a könyveket. Ez esetben a könyvtár nem tudja nevelni a "közvetett" olvasót.
 - (d) A díjat szedő könyvtár léte általában erősen össze van kötve a díjak szedésével. Feltételezhető, hogy a beszerzésnél előnyben részesíti azokat a könyveket, amelyek nagyobb forgalmat s így több bevételt is jelentenek, - tehát előnyben részesíti a népszerűbb, általában kisebb értékű, de keresettebb könyveket az értékesebb, de kisebb érdeklődésre számottartó művekkel szemben.

D. 1. Annak következtében, hogy a közművelődési könyvtárakat az egész közösség tartja fenn, s mindenki szabadon használhatja, a róluk való gondoskodás kormányzati feladat, éppúgy, mint a nevelés, a közegészségügy, utak világítása stb., s fenntartásukat közpénzből /helyi vagy állami adózás révén/ kell biztosítani.

D. 2. Indokolt, hogy e könyvtárak működése felett közhatóság gyakoroljon felügyeletet s a könyvtárakat e hatóság által kinevezett s ennek felelős bizottság igazgassa. A felügyeletre a helyi hatóság jelölendő ki. Természetesen nem lenne helyes, ha a helyi hatóság tetszésére lenne bízva a közművelődési könyvtárak létesítése. A helyi hatóság kötelességévé kell tenni a könyvtárak létesítését s a róluk való gondoskodást.

D. 3. Vagylagos megoldás a helyi hatóság által ki-
nevezett bizottság ügyintézésénél:

- (a) A helyi hatóság a felügyeletet társulat, egyesület vagy egyéb, szintén nem közhatósági szerv útján végzi /pl. egy bizottság útján, amelynek tagjait a könyvtárat fenntartó intézmény nevezi ki, illetve választja meg/. A gazdálkodás egészben vagy részben közpénzből történik.
- (b) A helyi hatóság a felügyeletet testület által végzi, a felügyeletet ellátó tagokat - egészben vagy részben - maga a testület nevezi ki /"önmagát állandósító" tanács/.

D. 4. A D. 3. alatt említett alternatívák hátrányai:

- (a) A közhatóság nem tud megfelelő ellenőrzést gyakorolni a közpénzekkel való gazdálkodás, valamint a teljesített szolgálat felett.
- (b) Az állampolgárok, általában a könyvtár látogatói nem tudnak megfelelő befolyáshoz jutni, avagy bejutni az igazgatást végző szervbe.
- (c) Ez esetben általában nehéz a könyvtár sajátos igényeire felhívni annak a közhatóságnak a figyelmét, amelyik felelős azért, hogy a könyvtárnak a szükséges pénzügyi alap rendelkezésre álljon. Pl. a helyi hatósági bizottság elnöke - akinek a helyi tanács tagjának kell lennie - észrevételét benyújthatja a megfelelő pénzügyi szervnek és magának a tanácsnak, - aki azonban nem tagja a hatóságnak, nem is lehet tagja a tanácsnak. A tanács nyilván kisebb felelősséggel és érdeklődéssel vesz részt olyan szolgálatban, amely nem áll közvetlen felügyelete alatt.
- (d) A közművelődési könyvtári szolgálat kárt szenved, ha nincsen megfelelő kapcsolatban a helyi közigazgatással, így pl. az épületek fenntartásáról gondoskodó illetékes osztállyal. Hátrányos helyzet állhat elő a helyi hatóság más tisztviselőivel szemben a személyzet kiválogatása, illetményének megállapítá-

sa, képzése tekintetében, avagy a pénzügyi felülvizsgálat, az igazgatás egyes kérdései, jogi elbírálás és egyéb szempontból is.

D. 5. E hátrányok ellenére le kell szögezni, hogy egy önmagát igazgató intézmény inkább rendelkezik olyan tagokkal, akik a könyvtár fejlődését jobban a szívéből viselik. Természetesen az ilyen személyek szolgálatait - bár nem tagjai a tanácsnak - biztosítani lehet e személyeknek a helyi hatóság könyvtári bizottságába való behívásával.

E. 1. Miként fentebb leszögeztük, meggyőződésünk, hogy a közművelődési könyvtárakról a helyi hatóságoknak /vagyis a megye, a város helyi igazgatási szerveinek/ kell gondoskodni.

E. 2. A közművelődési könyvtárnak helyi szolgálatot kell ellátni:

- (a) Bár jórészt általános érdeklődésre számot tartó anyagot foglal magában, - s ezen anyag meg kell, hogy legyen minden jól ellátott könyvtárban -, mégis, különös figyelmet kell szentelnie a sajátos helyi érdekeknek /pl. ipari, történelmi/, és állományának összhangban kell lennie a helyi oktatási, kulturális és egyéb tevékenységgel, valamint a helyi szociális adottságokkal is.
- (b) A közönségnek éreznie kell, hogy a közművelődési könyvtár szerves része a társadalomnak. Nyilvánvaló, hogy a közönség tagjai a könyvtár szolgálatait a legjobban akkor használják fel és teljes támogatást az esetben nyújtanak számára, ha felelősséget éreznek fejlődéséért és szavuk van a felügyelet ellátásában.
- (c) Minél távolabb áll egy intézmény azoktól, akik ellenőrzésére hivatottak, annál inkább fennáll az a veszély, hogy az ellenőrzést elhanyagolják.
- (d) Az állami és nem a helyi hatóságok irányítása alatt álló könyvtári szolgálat könnyebben válik formalistikussá, megszokottá. A helyi szolgálatok inkább mu-

tatnak széles, feltétlenül kívánatos változatosságot, eredményes kísérleteket is inkább kezdeményeznek, és könnyítéseket is jobban alkalmaznak.

(e) A kizárólagosan az állam által irányított könyvtári szolgálat jobban ki van téve annak, hogy nem kívánatos politikai befolyás alá kerül és gazdasági nehézségek idején könnyebben jut hátrányosabb helyzetbe. Viszont a helyi hatósági felügyelet alatt álló könyvtáraknál az állami könyvtári szolgálat - szükség esetén - védekezhetik a helyi politikai befolyással szemben.

E. 3. Olyan helyeken, ahol a helyi közigazgatás szervezete még nem megfelelő, a könyvtári szolgálat helyi igazgatása jelenleg nem valósítható meg. Ilyen esetekben szükséges lehet állami vagy körzeti könyvtári hatóságok szervezése; e hatóságok tanácsainak munkájában közreműködhetnek az érdekelt városok vagy megyék képviselői is.

F. 1. Ugy véljük, hogy a helyi hatósági felügyelet felel meg leginkább a földrajzi s egyéb kívánalmaknak is, ez esetben élvezhetők a helyi ellenőrzés előnyei, s a felügyeletnek ez a módja teszi lehetővé a más könyvtárakkal való legeredményesebb együttműködést.

F. 2. A kis könyvtár, amelyik kizárólag saját erejére van utalva, működésében erősen korlátozott. Könyvállománya szükségképpen kicsiny, Csak keveset tud nyújtani annak az olvasónak, akinek szükségletei az egész általános érdekű anyaggal nem elégíthető ki. Nem áll módjában képesített személyzetet alkalmazni, pedig csak az ilyen személyzet képes az igényes olvasónak jó tájékoztatást nyújtani.

F. 3. A községi, gyéren lakott vidéki vagy kisvárosi könyvtár eredményes könyvtári szolgálatot csak akkor végezhet, ha együttműködik a megyei vagy a központi könyvtárral; e könyvtárak oly gyűjteménnyel rendelkeznek, hogy el tudják látni az olvasókat a szükséges könyvekkel, és a helyi könyvtárosokat is támogathatják. De kielégítő

könyvtári szolgálat általában csak úgy biztosítható, ha ezek a kisebb egységek egy nagyobb igazgatási egységbe tömörülnek, egy hálózatba vonva egy nagyobb várost egy táj könyvtáraival. Az ilyen nagyobb körzet /amely magában foglalhatja a megyét vagy esetleg ennél is nagyobb területet/ többféle előnyt tud nyújtani, mégpedig:

- (a) nagyobb, átfogóbb könyvállományt;
- (b) rendszeres és bőséges cserét a kisebb könyvtárakkal;
- (c) megfelelő ellenőrzést, irányítást és esetleg képzett személyzettel való ellátást;
- (d) egyes speciális esetekben a kívánságoknak jobb kielégítését.
- (e) A mozgó könyvszolgálat nemcsak a helyi könyvtárakat szolgálja, hanem a vidéki könyvtárak érdekeit is. E könyvtárak jobb ellátást kapnak a mozgó könyvtártól, mint egy állandó könyvgyűjteménytől.

F. 4. Természetesen adott esetben mérlegelendő: nagyobb egység létesítését pusztán adminisztratív vagy pénzügyi megfontolásból szorgalmazzuk-e olyan vidékek esetében, melyeknél hiányzik a földrajzi vagy társadalmi egység, vagy amelyek már oly nagyok, hogy a helyi jelleget elveszítik.

G. 1. Meggyőződésünk szerint a helyi közművelődési könyvtári szolgálatnak megfelelő segítséget és támogatást kell kapnia az államtól.

G. 2. Az állami támogatásnak a többi között az alábbiakban kell megnyilvánulnia:

- (a) Ösztönöznie kell a helyi hatóságokat, hogy a könyvtárat a lehető legnagyobb segítségben részesítsék. Figyelemmel kell lennie a helyi forrásokból származó jövedelmekre.
- (b) Ahol szükséges, államsegélyt kell folyósítani, elsősorban olyan területeken, melyek földrajzi, gazdasági vagy egyéb okokból kevésbé képesek a könyvtárak fenntartásáról megfelelő módon gondoskodni.
- (c) Szorgalmaznia kell megfelelő nagyobb egységek alakítását kisebb területek összevonásával, továbbá közös

tervek készítését, a vidéki szolgálat ellátását stb. Ebből a célból - esetleg csak a megindulásnál - nagyobb segílyt lehet adni a szélesebb szolgálat megalapozására.

- (d) Az állami támogatásnak kell biztosítania a könyvtárak legszükségesebb ellátását. Ennek megvalósítása érdekében a segílyek célja lehet: a "minimum per capita", a könyvvásárlás legszükségesebb alapjának létrehozása, a könyvkiválasztás megfelelő színvonalának, valamint a szükséges, képzett személyzet megfelelő fizetésének és alkalmazásának biztosítása, könnyítések nyújtása a látogatók számára /a nyitás órája, szolgálati sajátosságok figyelembevétele, megfelelő épületek biztosítása stb./, valamint a könyvtárközi kölcsönzésben való részvétel.
- (e) Természetesen az államsegély folyósításának ne az legyen a következménye, hogy a helyi hatóságok megelégedjenek a minimális színvonal elérésével és semmi többet ne kívánjanak. Ezért az államsegélynek arányban kell lennie a helyi támogatással, időközönként revízió tartandó és indokolt esetben újabb segíly folyósítandó a további fejlesztés biztosítására.

G. 3. Az államsegély folyamatos és jól átgondolt legyen, a helyi hatóságnak nyújtott minimális támogatás pedig rendszeres, mert csak így tudja a fenntartó szerv biztosítani a könyvtári szolgálat tervszerű fejlesztését.

G. 4. Az államsegély-ügyek intézésére az Állami Könyvtári Szolgálat hivatott. A Szolgálat felelős az ország közművelődési könyvtárainak fejlesztéséért.

G. 5. Szükséges, hogy az Állami Könyvtári Szolgálatnak jó igazgatása és olyan személyzete legyen, melynek tagjai a közművelődési könyvtári munka területén nagy gyakorlattal és olyan szakmai, könyvtártudományi képesítéssel rendelkeznek, mely biztosítja a könyvtárosok s a könyvtári hatóságok tekintélyét.

G. 6. Eredményesebb munka biztosítása céljából az Állami Könyvtári Szolgálat támogatására Tanácsadó Bizott-

ság létesítendő. E Bizottság egyesíti a könyvtári hatóságokat, könyvtárosokat s a könyvtárosok egyesületeit.

G. 7. Az Állami Könyvtári Szolgálat a következő teendőket lássa el:

- (a) Az államszegély feltételeinek és mérvének megállapítása és a felhasználás időközönkénti felülvizsgálása.
- (b) Segélyezési alapok kezelése, szétosztása.
- (c) Olyan felügyelet ellátása, amely biztosítéka annak, hogy az államszegélyeket a megfelelő célokra használják fel és a megkívánt feltételeknek eleget tesznek.
- (d) A szükséges jelentések és statisztikák bekérése és közzététele a közművelődési könyvtári fejlődés bemutatására.
- (e) A helyi hatóságok és könyvtárosok megfelelő támogatása.
- (f) A közművelődési könyvtárak dologi ügyeinek, -illetve az ügyek sikeresebb intézésének elősegítése.

G. 8. A fenti ügyeken kívül - ha csak nem intézik ezeket az ügyeket más szervek kielégítő módon - az Állami Könyvtári Szolgálat feladata:

- (a) A képesített könyvtárosok szakmai gyakorlatának, vizsgáinak és nyilvántartásának biztosítása /a többi között könyvtáros iskolák fenntartása/ s a nem főhivatású könyvtári személyzet gyakorlatának megállapítása.
- (b) Tájékoztató szerv fenntartása, mely felvilágosítást ad bibliográfiai, könyvtári stb. kérdésekről.
- (c) Bibliográfiák, ajánló s egyéb könyvjegyzékek kiadása.
- (d) Olyan központi katalógusok fenntartása, amelyek szükségesek a könyvtárközi kölcsönzés lebonyolítására, illetve ilyen katalógusok más szervek útján való fenntartásának szorgalmazása.
- (e) A könyvek kiválasztásának, beszerzésének, központi katalógizálásának, a könyvtári úrlapok, irószeres és felszerelések beszerzésének s a könyvek köttetésének megkönnyítése.

H. 1. Említettük az államsegély szükségességét, hogy a helyi hatóságok a közművelődési könyvtári szolgálatot jobban elláthassák. Szükséges az is, hogy a helyi hatóságok könyvtári ügyekben megfelelő hatáskört kapjanak, s a felelősségük mértékét is pontosan megállapítsák.

H. 2. Ezért minden államnak könyvtári törvényt kell hoznia, amely, a többi között, a következő rendelkezéseket tartalmazza:

- (a) A helyi hatóságokat fel kell hatalmazni arra, hogy közművelődési könyvtári célokra fordíthassák a közpénz egy részét.
- (b) A helyi hozzájárulás összege ne korlátoztassék, s biztosítani kell, hogy a helyi hatóságok a hitelt fel is használhassák.
- (c) Ugy kell meghatározni azokat a feladatokat, amelyekre a közpénzből költethetnek, hogy ezzel a könyvtár fejlődése biztosítható. Így a hitelből ne csak a könyvek vételére s az alkalmazottak illetménye legyen fedezhető, hanem ezt egyaránt felhasználhassák folyóiratok, térképek, tervrajzok, festmények, gramofonlemezek, filmek stb. beszerzésére, birtok bérelésére vagy vételére, épület felállítására vagy bérebevételére, ingatlanok felszerelésére, átalakítására, mozgó könyvekről és könyvtárakról való gondoskodásra, más hasonló tevékenységre stb.
- (d) A helyi hatóságok tárgyalhassanak más szervekkel a könyvtári szolgálatnak részben vagy egészben való közös ellátásáról, és megállapodhassanak az együttműködés s a költségviselés módozataiban.
- (e) Minden helyi hatóságnak ki kell neveznie egy, közvetlenül a helyi tanácsnak felelős könyvtári bizottságot. A könyvtárosnak joga legyen résztvenni a könyvtári bizottság ülésén /kivéve amikor az ő ügyéről tárgyalnak/.
- (f) Minden helyi hatóságnak jogában álljon a személyzet kinevezése. A személyzetet a többi helyi köz-

igazgatási tisztviselőre megállapított feltételek és előírások szerint kell alkalmazni, a dolog természetének megfelelő módosításokkal.

(g) A könyvtári szolgálat legyen mindenki számára díjtalan.

(h) Bár a helyi hatóság elsősorban a területén lakók, az ott dolgozók vagy tanulók számára nyújt könyvtári szolgálatot, emellett biztosítandó az is, hogy a hatóság igazgatása alatt álló területen kívül élők is igénybevehessék ezeket a szolgáltatásokat; pl. ha olyan vidéken élnek, ahol nincsen könyvtár, vagy ha más ok készteti őket a könyvtár igénybevételére. Ezeknek a szolgáltatás díjmentesen, az illetékes hatóságok által közösen megállapított feltételek mellett, vagy beíratkozási díj lerovása után nyújtandó. E díj azonban ne legyen több, mint a területen lakók által esetleg fizetendő díj.

Ha egy megyében vagy kerületben megfelelő könyvtárat létesítenek, ennek állományát hozzáférhetővé kell tenni mindenki számára, tekintet nélkül lakóhelyére, - mégpedig díjtalanul és csak a legcsekélyebb formalitások mellett. Az ilyen könnyítéseket minden esetben ki kell terjeszteni a tengerészekre és általában mindazokra, akik szolgálati beosztásuk miatt nem tudják otthoni könyvtárukat használni.

H. 3. Mihelyt lehetséges, minden helyi hatóságot kötelezni kell megfelelő közművelődési könyvtári szolgálat fenntartására.

J. 1. Minden közművelődési könyvtár biztosítsa látogatóinak a szabad polcot tájékozódás és kölcsönzés céljából. Szabad polc nélkül az olvasók nem tudják kiválasztani azokat a könyveket, amelyek számukra a legfontosabbak. Korlátozottan-kölcsönző könyvtár csekély nevelőhatást tud gyakorolni. A tapasztalat azt mutatja, hogy a szabad polcot biztosító könyvtárak jobb könyvtári szolgálatot teljesítenek, forgalmuk nagyobb.

K. 1. A könyvtár személyzete általános műveltséggel rendelkező egyénekből álljon. Az alkalmazottak megfelelő része rendelkezzeék könyvtárosi végzettséggel, szakmai gyakorlattal, szakvizsgával.

K. 2. Könyvtáros-iskolákat, különböző tanulmányi idejű tanfolyamokat kell szervezni kellő számban, hogy a megfelelően képesített személyzet utánpótlása biztosítva legyen.

K. 3. A könyvtár személyzetét megfelelően kell díjazni az országosan alkalmazott fizetési elvek szerint. Ez biztosítja, hogy a nem főfoglalkozású könyvtáros olyan fizetést és egyéb kedvezményt élvezhessen, mint a helyi hatóság által más munkakörben alkalmazott nem főfoglalkozású dolgozó, illetve, hogy a főfoglalkozású dolgozók olyan elbánásban részesüljenek, mint a más foglalkozási ágban működő, azonos fokú képesítéssel és képességgel rendelkező személyek.

K. 4. Megfelelő státusról kell gondoskodni. Itt tekintettel kell lenni a különböző felelősségre, a különböző szolgálatra és szolgálati időre, a különféle könyvtárakra. Megfelelő lehetőséget kell biztosítani az előléptetésre és az előrehaladásra.

K. 5. Kellő létszámot kell biztosítani, hogy a könyvtár a reá háruló feladatokat mennél jobban megoldhassa.

K. 6. Ahol a fenti követelmények nem valósulnak meg, a közérdek kárt szenved. Ebben az esetben nem lehet olyan személyzetet biztosítani, amely a könyvtári szolgálatot az olvasók igényeinek, de általában a közérdek követelményeinek leginkább megfelelően látja el. A könyvtári szolgálat sulya, tekintélye attól is függ, hogy milyen elbánásban részesítik a könyvtári alkalmazottakat. Ha a személyzet helyzete nem megfelelő, ez kihat a szolgálat színvonalára is.

L. 1. Megfelelő könyvtáros egyesület fennállása igen lényeges. Egyesítve mindazokat, akik könyvtári

munkát végeznek, összhangba hozza a könyvtári gyakorlatot, eszményeket és eljárási módozatokat, és így tevékenységét nagyobb sullyal végezheti. Közérdekű tevékenységet végez, a könyvtárosok és a könyvtárat használó közönség érdekeit egyaránt megvédi. Széles rétegnek bemutatathatja a szolgálat céljait és magát a szolgálatot. Barátságos együttműködést és gyümölcsöző kapcsolatot tarthat fenn az állami szervekkel, s megkönnyítheti az érintkezést más országok könyvtáros egyesületeivel az IFLA-n (International Federation of Library Associations) keresztül.

M. 1. Végül: igen lényeges a könyvtárak fejlődése szempontjából, hogy a könyvtárosok körében megértéssel viseltetnek-e a közművelődési könyvtárak működése iránt, s hogy megkapják-e ezt a megértést a hatóságoktól és magától a közönségtől.

M. 2. Ha a társadalom felismeri, hogy a könyvtári szolgálat természetes és lényeges része bármely művelt, fejlődő közösség életének, egyike az alapvető emberi jogoknak, akkor munkánkat minden jószándékú ember támogatni fogja. De ha nem így tekintik, külön munkát jelent azoknak meggyőzése, akiknek támogatása feltétlenül szükséges.

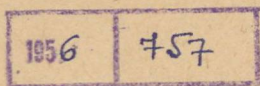
M. 3. Nem vitás, hogy a közművelődési könyvtárak fejlődése jelentős mértékben függ az illető ország társadalmának szemléletétől és fejlettségétől. De az is nyilvánvaló, hogy ezekre is visszahat a könyvtári szolgálat nagyobb mérvű igénybevétele. Ezért mindazok, akik a társadalom kulturális színvonalának emelésére, a társadalom nevelésének eredményesebbé tételére törekszenek, saját munkájuknak jobb feltételeit a közművelődési könyvtárak fejlesztésével biztosíthatják.

M. 4. Különösen fontos, hogy a tanulóifjúsággal megismertessük a könyveket, a könyvtárakat, megtanítsuk őket a könyvtárak használatára, továbbá, hogy az iskolákban, a különböző nevelőintézetekben - ideértve a techni-

kai kollégiumokat is - megfelelő könyvtárak legyenek, s...
hogy nagy figyelmet szenteljünk az ifjúság sajátos szük-
ségleteinek, s az egyetemi ifjúság igényeit is kielégít- ..
sük. Hangsúlyoznunk kell továbbá, hogy ha az analfabétiz-
mus égető problémáját meg akarjuk oldani, igen lényeges
a könyvtári szolgálat útján a megfelelő anyaghoz való
teljes, szabad hozzájutás, - és ha azt akarjuk, hogy az-
olvasás gyümölcsöző legyen, minden segítséget és támoga-
tást meg kell adnunk az olvasók részére egész életükön
át.

M. 5. A közművelődési könyvtárak természetét és -
fejlődését gazdasági és földrajzi tényezők is alakítják.
Mindamellett, ahol ezek kedvezőtlenek, ne érezzük ma-
gunkat felmentve megfelelő könyvtárak létesítése alól,
hanem ez a körülmény csak újabb érv legyen számunkra a
közművelődési könyvtárak szükségessége mellett.

-0000000-

C 4873

ETO 027(439):027(049.1):061.3(493.21)"1955"

Kézirat.

Házi sokszorosítás.

Lehúzást eng.: Hencz Aurél
1956. augusztus 16.

